

LODE WILS 95

NICO VAN CAMPENHOUT

HOMMAGE AAN LODE WILS^o

Hoewel ik – als student geschiedenis aan de Leuvense universiteit tussen 1975-1979 – ook veel heb opgestoken van de professoren Reginald De Schryver (1932-2012) en Herman Van Der Wee (1928), heb ik het historisch métier in die jaren vooral geleerd van Lode Wils. Tegelijk was hij de enige hoogleraar met wie ik toen onzacht botste, met name over les geven tijdens een studentenstaking. Hij smeerde mij vervolgens, zoals ik had verwacht, kort daarna een aartsmoeilijk examen aan, weliswaar over een klein vak, 'Heuristiek van de geschiedenis van de Nieuwste Tijd'. Het was, achteraf beschouwd, eigenlijk ook een test om te zien 'hoe zwaar ik woog'. Net zoals hij, bij zovele anderen die hun licentiaatsverhandeling onder zijn leiding maakten, bij het eerste ingediende stuk van een afstudeerscriptie massa's op- en aanmerkingen maakte en je zo deed weifelen en twijfelen, terwijl hij eigenlijk alleen bedoelde dat het veel beter kon... Die evaluatie werd trouwens binnen de kortste keren bezorgd, en ook dat is Wils ten voeten uit. Met een studiegenoot ging hij op het examen – destijds zonder uitzondering mondeling – in de clinch over het Vlaams-nationalisme en de Volksunie, wat hem overigens niet belette om de betrokkene een quotatie van 16 op 20 te bezorgen!

^o Dit is een geredigeerde en aangevulde bewerking van een fragment uit de bijdrage *Leuven in de jaren 1970. Een terugblik*, die werd gepubliceerd in *Tijdingen uit Leuven. Tijdschrift van de Vereniging Historici Lovanienses*, het viermaandelijks blad van de organisatie van oud-studenten geschiedenis van de KU Leuven (maart 2019, pp. 11-23). De redactie wijzigde overigens de oorspronkelijke titel, *Fragmentarische herinneringen aan het klerikale, 'linkse' en tweetalige Leuven*, die wel werd opgenomen in de redactionele inleiding van het artikel. Deze drie elementen, althans de nadagen ervan, kenmerkten in mijn ervaring in belangrijke mate Leuven en de Leuvense universiteit tijdens de tweede helft van de jaren 1970.

Bij het begin van het academiejaar 1977-1978 kwam ik bij hem terecht voor mijn 'thesis'. Hij bleek de 'gedroomde' begeleider te zijn, althans voor mij: aanspreekbaar, behulpzaam en bijsturend indien nodig, beschikbaar maar niet dwingend of controle-rend. "Wat heb ik van die man geleerd", zoals een van zijn eerste promovendi, wijlen Eric Defoort (1943-2016), het stelde in een repliek in *De Standaard* op een vraaggesprek met Lode Wils in dezelfde krant. Lode Wils is wat men vandaag een mentor noemt. Hij zette pas afgestudeerden stevast aan tot publiceren – allereerst een synthese van hun eindverhandeling – en tot verder bezig blijven met historisch onderzoek en het delen van de resultaten ervan met anderen. In de lijn van wat ooit volksoepvoeding en later cultuurspreiding werd genoemd, vond hij dat een van de taken van wie de gelegenheid had gekregen om aan de met belastinggeld gefinancierde universiteit te studeren. Hij werd daartoe mee geïnspireerd door het voorbeeld van Emile Lousse (1905-1986), de promotor van zowel zijn licentiaats- als zijn doctoraatsverhandeling. Wat Wils over deze Leuvense hoogleraar schreef, is ten volle van toepassing op hem zelf: "Want toen we van de universiteit vertrokken waren, liet hij ons niet los. Hij dwong ons, om het zo te zeggen, om onze verhandeling persklaar te maken, stak daar zelf veel tijd in en zorgde voor de uitgave. Allemaal in de hoop dat we de smaak zouden te pakken krijgen. En achteraf bleef hij hartelijke brieven schrijven, vol aanmoedigen om voor te gaan op de ingeslagen weg. Zijn oud-studenten zou hij nooit in de steek laten".¹ Lode Wils is niet alleen een christendemocraat, maar vooral ook een voluntarist én iemand met een sterk rechtvaardigheidsgevoel, een man met een missie.

Hij vond het ook een essentieel deel van zijn opdracht als hoogleraar om zich met zijn publicaties in de mate van het mogelijke te richten tot een breder publiek. Zo schreef hij in de jaren 1970 en 1980 tal van recensies voor de krantenbijlage *De Standaard der Letteren*. Een studie van die stukken zou de moeite waard zijn, want nogal wat van de inzichten, stellingen en hypothesen die Wils later in tijdschriftartikelen en boeken uitwerkte, formuleerde hij in beknopte vorm voor het eerst in die journalistieke bijdragen.

Met veel overtuiging en enige fierheid noem ik mij een 'wilsiaan', al was en is dat in de ogen van sommigen niet altijd een aanbeveling. Wat uiteraard niet wil zeggen dat ik het met al zijn inzichten en interpretaties eens zou zijn, en – voor alle duidelijkheid – dat verwacht hij ook niet. Zoals de Nederlandse, levenslang in het Vlaams-nationalisme agerende en door Wils uitermate kritisch benaderde (Groot-)Nederlandse hoogleraar geschiedenis Pieter Geyl (1887-1966) het ooit stelde: "*Geschiedenis is een discussie zonder eind*"...

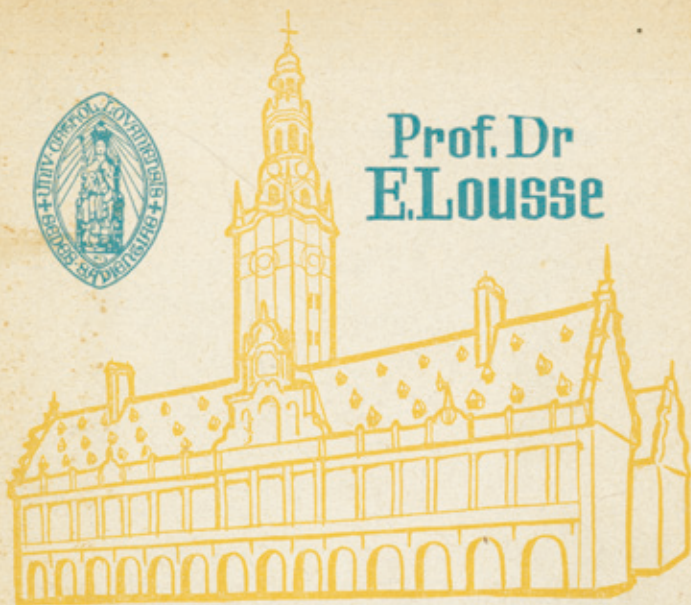
- > Cover van *De Leuvense Universiteit tijdens den Tweeden Wereldoorlog* van Emile Lousse, uitgegeven in 1945, het jaar dat Lode Wils zijn studies aanvatte (Lode Wils studeerde rechten én geschiedenis). [ADVN, VB 1105]

---

¹ L. Wils, *Professor Lousse en zijn Leuvense studenten*, in: *Hulde - Hommage Emile Lousse*, s.l., 1978, pp. 31-34 (citaat p. 33).

Prof. Dr
E. Lousse

SETOLA

De
Leuvensche
Universiteit tijdens
den Tweeden
Wereldoorlog

Wils is soms nogal hoekig, maar tegelijk heel hartelijk en betrokken, gevoelig en attent. Sinds mijn afstuderen in 1979 heb ik altijd contact met hem onderhouden, weliswaar met soms grote tussenpozen. Hij heeft tijdens de voorbije 40 jaar heel wat van mijn historische schrijfsels op de hem eigen wijze van commentaar voorzien, 'streng maar rechtvaardig', bemoedigend en altijd met heel nuttige tips die inspireren tot herzien, herdenken en herformuleren. Zo voerden wij de jongste jaren via e-mail een uitvoerige correspondentie over de lemma's die ik schreef voor de digitale *Encyclopedie van de Vlaamse beweging*, onder andere over diverse bijdragen van hem voor de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaams Beweging* uit 1998 die ik opnieuw redigeerde, aanvulde en actualiseerde. Wat de Amsterdamse emeritus hoogleraar Nederlandse literatuur(geschiedenis) Marita Mathijssen naar aanleiding van diens overlijden noteerde over het belang voor haar van het oordeel over wat zij publiceerde van essayist, criticus (onder andere in *De Standaard der Letteren*) en professor Kees Fens (1929-2008), "de keurmeester" die zij "steeds voor ogen had", geldt in mijn geval in belangrijke mate ten aanzien van Lode Wils: "Zonder die aan hem voor te leggen, vroeg ik me toch steeds af wat hij ervan zou zeggen. (...) Nu pas ben ik me bewust hoezeer hij steeds over mijn schouder meekkeek als ik schreef".²

Herman Van der Wee (1928), die Lode Wils kent sinds hun gemeenschappelijke Leuvense studietijd onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog, loofde herhaaldelijk de grote intellectuele moed en de onvoorwaardelijke menselijke trouw en loyaliteit van zijn collega emeritus. Hoewel de meeste Vlaams-nationalisten dat zullen ontkennen, beschikt Lode Wils wel degelijk ook over een Vlaamse reflex, maar dan wel in de traditie van de Vlaamsgezinde katholieke staatsman Frans Van Cauwelaert (1880-1961), aan wie hij na zijn afscheid van de Leuvense universiteit in 1994 een meerdelige biografie wijdde. Wils was als jonge docent geen voorstander van de splitsing van de unitaire katholieke universiteit, die hij als een intellectuele verarming beschouwde en van de overheveling van de Franstalige afdeling ervan naar Louvain-la-Neuve, die vanaf het eind van de jaren 1960 stapsgewijze werd gerealiseerd. Vandaag vreest hij dat België vroeg of laat implodeert, met nadelige gevolgen voor Vlaanderen en de Vlamingen, niet het minst in en rond Brussel.

Lode Wils is ongetwijfeld dé historicus van de Vlaamse beweging, hoewel hij met zijn immer kritische en eigenzinnige benadering ervan soms als een 'nestbevuiler' werd omschreven. Ondertussen wordt hij door vakgenoten echter vrijwel unaniem beschouwd als een van de belangrijkste Belgische contemporanisten van zijn generatie.³ In het bijzonder met zijn boek *Flamenpolitik en aktivisme. Vlaanderen tegen België* uit 1974 zorgde hij voor een trendbreuk. Er is een historiografie van de Vlaamse beweging vóór Lode Wils en een na hem. Behalve oprecht idealisme kende (de geschiedenis

---

² M. Mathijssen, Vaders, in: *NRC Handelsblad*, 6 en 7 december 2008.

³ Een recent voorbeeld daarvan, afkomstig van iemand met een politiekmaatschappelijk diametraal tegenovergestelde positionering dan Wils, is: V. Scheltiens, Bij de heruitgave van de biografie van Frans Van Cauwelaert, in: *WT*, Jg. 77, 2018, nr. 3, pp. 293-295.

van) het flamingantisme ook veel strategie, concurrentie, persoonlijk belang en dergelijke. Precies zoals dat geval was en is bij andere politiekmaatschappelijke en/of socioculturele (emancipatie)bewegingen. Vlaamsgezinden moeten ook eten, zo vertelde Wils daarover letterlijk in de les, hebben dikwijls kinderen en streven net als iedereen naar (materiële en financiële) verbetering van hun eigen lot en dat van hun familie.

Als jonge twintigers met een beperkte levenservaring, die de wereld wilden veranderen en verbeteren, klonk ons dat vreemd en zelfs ietwat oneerbiedig in de oren. Inmiddels besef ik uiteraard dat dat niet meer dan evident is, en ook niet kwalijk. Ik vond Lode Wils in die dagen de antipool van wat ik toen wilde en – zij het bijna een halve eeuw later en bijgevolg op een totaal ander manier – nog altijd probeer te zijn: links én Vlaams, en vooral de combinatie tussen beide, internationaal georiënteerd maar zonder te vergeten uit welke cultuursfeer ik afkomstig ben. Pas veel later stelde ik bovendien vast hoeveel dingen die mij maken tot wie ik ben – *“for better and for worse”* – ik met hem gemeen heb, zoals maatschappelijke verontwaardiging, emotionaliteit en de dingen zeggen of schrijven zoals ze zijn, zonder omwegen en met naam en toenaam.

Wils maakte school, zette bakens uit en formuleerde krijtlijnen. Precies door de controverse die hij soms opriep, bracht hij andere historici ertoe om nieuwe studies op te zetten. Hij is met dit alles methodologisch een traditioneel historicus, die – tot hij het werk van de Tsjechische nationalismspecialist Miroslav Hroch (1931) ontdekte – weinig op had met theorievorming en die ook nu nog een koele minnaar is van geschiedfilosofie en het soort geschiedschrijving dat zich in de buurt daarvan situeert. *“Ad fontes”* als wetenschappelijke methode is hem uit het hart gegrepen. Pas via archiefonderzoek, of breder gesteld raadpleging van eigentijdse bronnen, kan je de nuances en de finesses van het verleden echt begrijpen en doorgronden, of althans proberen om dat te doen. Ooit hoorde ik hem heel affirmatief proclameren dat de chronologische orde voor de geschiedschrijver de enige juiste orde is... En een doctoraat, zo oordeelde hij, moest onmiddellijk in boekvorm kunnen worden gepubliceerd.

Hij legde zowel voor de hoor- als de werkcolleges de lat hoog. Zo moesten wij tijdens de tweede licentie – het toenmalige laatste studiejaar – naast zijn eigen cursus over ‘Instellingen van de Nieuwste Tijd’ (deel België) het standaardwerk over de politieke geschiedenis van België tijdens de 19de en de 20ste eeuw van zijn Gentse collega Theo Luykx (1913-1977), een overtuigde Vlaams-nationalist, lezen en op eigen kracht verwerken, dat wil zeggen zo goed als van buiten kennen en op het examen tonen dat wij het ook allemaal hadden begrepen. Eruditie en feitenkennis, waarover hijzelf in heel ruime mate beschikt, acht Wils fundamenteel en onontbeerlijk voor de historicus.

Wils, een harde en gedisciplineerde werker, schreef – zonder enige vorm van publicatiedwang of -verplichting – een boekenkast bij elkaar en publiceerde vorig jaar als 94-jarige nog de lijvige synthese *Vlaamse beweging, sociale beweging?*. Tijdens het academiejaar 1978-1979 leidde hij een werkcollege met 11 studenten, dat vastgesteld

< Theo Luykx, Knokke-Heist, 1973.
[Antwerpen, Letterenhuis]

was om te beginnen om 8 uur 's morgens. Een poging om het aanvangsuur te verlaten, met de steun van zijn toenmalige assistent en latere hoogleraar Emmanuel Gerard – op dat moment een midtwintiger –, stuitte op een njet en werd aldus gecounterd: *"Ik sta op, was en scheer mij, luister ondertussen naar het radionieuws en rijd met de auto van Heverlee naar Leuven"*... Dat ik en een aantal anderen erop dat weinig studentikoze ochtenduur af en toe wat slaperig bijzaten, nam hij erbij zonder commentaar.

Wils, een man met een combattieve reputatie die hem voorafging en de *"bête noire"* van sommigen, is *"an honourable man"*, recht door zee, maar inderdaad niet altijd een even grote diplomaat. Of zoals ik hem in 2004, in een interview onder de titel *Gepassioneerd door geschiedenis* voor *Tijdingen uit Leuven. Tijdschrift van de Vereniging Historici Lovanienses*, typeerde met een citaat

van de Nederlandse auteur Jan Greshoff (1888-1971): *"Een eerlijk man heeft niets dan zijn gelaat!"*

In een college over de Koude Oorlog citeerde Wils ooit gloedvol, zoals meestal, de uitspraak *"Nous avons peur"* van de Belgische minister van Buitenlandse Zaken Paul-Henri Spaak (1899-1972) in de algemene vergadering van de Verenigde Naties, er met uitropeptekens en stemverheffing aan toevoegend *"en wij waren bang"* (voor het communistische Rusland). Fysieke vrees kende Wils niet toen hij ooit eigenhandig het piket van een studentenstaking probeerde te breken, dat hem verhinderde om les te geven. De eminente mediëvist met wallingantische sympathieën Leopold Genicot (1914-1995), die aan de andere kant van de gang afwachtte of de studenten van de Franstalige leergangen al dan niet zouden opdagen, wist niet wat hij zag en keek vol ongeloof toe! En tijdens een les de dag na een roemruchte betoging van onder meer het Taal Aktie Komitee (TAK) in de Voerstreek kon Wils het niet nalaten om provoce-

rend uit te halen naar de manifestanten, van wie hij wist – of ten minste vermoedde – dat een aantal van hen zich op dat moment onder zijn gehoor bevonden...

Lode Wils heeft een mening en staat ergens voor, maar ons als studenten van zijn (politieke) opinies proberen te overtuigen, laat staan wat dan ook opdringen, deed hij op geen enkele manier. De enige vraag die hij mij in dat verband ooit stelde, was waarom ik republikein ben, waarop ik hem antwoordde dat ik bij het begin van het schooljaar 1974-1975 het links-flamingantische weekblad *De Nieuwe* van Mark Grammens (1933-2017) ben beginnen lezen en dat ben blijven doen tot het een decennium later ophield te bestaan. Dat was, pas enkele jaren geleden, de eerste en enige keer dat hij informeerde naar mijn politiekmaatschappelijke overtuiging.

Zoals de Gentse hoogleraar Nederlandse taalkunde en dialectologie Johan Taeldeman (1943-2017) zijn herinneringen aan zijn academische leermeester en kompaan – ook buiten de universiteit – Willem Pée (1903-1986), zich bewust van de subjectiviteit ervan, de titel *Mijn (Willem) Pée* meegaf, besef ik uiteraard ten volle dat ik hier een persoonlijk gekleurd relaas schrijf.⁴ Een relaas waarvan de basis bovendien terug gaat tot een kleine halve eeuw geleden, waardoor ook de kleuring van de tijd er ongetwijfeld heeft op ingewerkt.

Wat er toen was en er nog altijd is, is de bijna legendarische (intellectuele) energie van Lode Wils. Volgende slagzin, die hij ons destijds in zijn lessen meermaals voorhield, vormde de inspiratie tot een blijvende werklust en een aanhoudende historiografische productiviteit, ook en niet het minst tijdens de drie decennia na zijn emeritaat: *"Ik word betaald door de gemeenschap, dus ik werk voor de gemeenschap!"*.

Ik ben Lode Wils voor veel dingen dankbaar en enkele van zijn waarderende en stimulerende kaartjes, brieven, berichten en overdrukken met opdracht koester ik als bijzondere stukken in mijn persoonlijk archief. Eén voorbeeld ter illustratie, dat ook verwijst naar het voor hem zo kenmerkende arbeidsethos: *"Ik hoop dat 2005 je veel voldoening zal geven op allerlei gebied, onder meer ook op het gebied dat ons nu al zo lang samenbrengt: de vreugde die wij scheppen in de studie van de geschiedenis. (...) In elk geval veel plezier bij het werk en goede moed!"*.

In e-mails aan Lode Wils hanteer ik – om redenen die na het bovenstaande allicht duidelijk zullen zijn – steevast een dubbele aanspreking: *"Geachte Heer Professor/Beste Lode"*. Dat laatste pas sinds enkele jaren en op zijn uitdrukkelijke vraag.

---

⁴ J. Taeldeman, *Mijn (Willem) Pée*, in: N. Van Campenhout (red.), *Een man, zijn vrouw en hun twee zonen. Een collectieve biografie van de familie Pée*, Gent, 2012, pp. 266-273.